

SUMMARY:

Name of the project: „Preservation of alluvial forest habitats in the Morávka River Basin“

The objectives of the project are consistent with the “European strategy of invasive alien species”. The objectives cover pSCI Niva Morávky, and partially pSCI Beskydy, focusing on 8 habitats in total (the top-priority 2 make 88 % of the project site). The main objective of the project is to be fulfilled in four areas:

- elaboration of an efficient methodology of invasive species suppression and subsequent revitalization of the habitats;
- suppression of invasive Reynoutria in pSCI Morávka river basin as a vital postulate for the rescue and recuperation of biodiversity;
- creation of an efficient transferable model of cooperation during the process of problem solving in the field of environmental protection among the interested subjects on the regional level;
- project results spreading and providing further information on Natura 2000 and environmental protection in general on the local, regional, national and international levels.

The beneficiary of the project is the Moravian-Silesian Region, the partners are ČSOP Salamandr, Agency for Nature Conservation and Landscape Protection of the CR, Lesy české republiky, s.p., Povodí Odry, s.p. and Plzeňský Prazdroj.

PSCI Niva Morávky

The alluvial area along the Morávka river is situated in the northern part of the Moravian-Silesian Beskydy Mountains in the Morávka river catchment area. The river bed in itself is very interesting from the geomorphological point of view – the project deals with the original, not modified, part of the wild and forked gravel-bearing river. The river bed is built in the Western-Carpathian flysch, which the accompanied riverine ecosystems typically bind to. The river catchment area is characteristic by gravel alluvia, willow-poplar forests, hardwood forests and Carpathian oak-hornbeam forests. One of the last habitats of critically threatened *Myricaria germanica*, as well as other species of threatened plants, occur within the locality.

From the EU point of view, the degradation of the sites typically bound to the Carpathian territory is especially dangerous. The largest and most endangered site is the area of mixed ash-alder alluvial forests of temperate and Boreal Europe (*Alno-Padion, Alnoin incanae, Salicion albae*) (91E0*). The *Reynoutria* Spp. is widely spread in these sites not only in the immediate vicinity of the river but it also often forms undergrowth in forests. There is a threat of herb layer changes and loss of original species if major suppression of this invasive plant does not happen.

Vydal ČSOP Salamandr ve spolupráci s Moravskoslezským krajem za finanční podpory Evropské unie a Plzeňského Prazdroje, a. s.

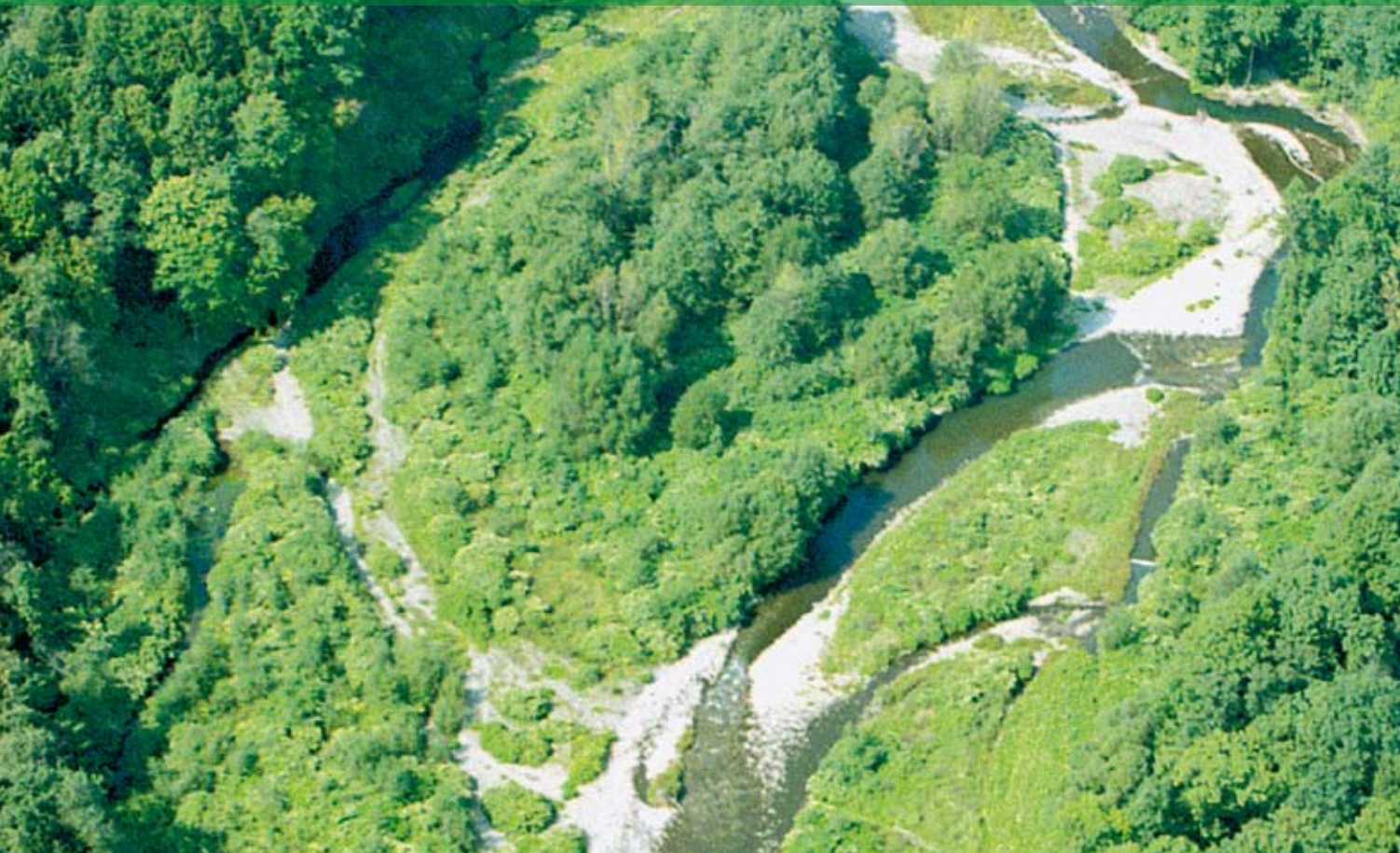
Texty zpracovali: R. Barták, Z. Bártová, B. Jůzová
Autoři fotografií: K. Brož, F. Jaskula, B. Jůzová, P. Kočárek, J. Koleček, D. Křenek, P. Popelář, M. Šulgan, R. Jarošek, Archiv AOPK ČR

Grafické zpracování: Radek Mauer
Tisk: X production s. r. o., Brno
Náklad: 10 000 ks

2007

Materiál byl zhotoven v rámci projektu LIFE III Nature „Záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky“.

Záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky

O PROJEKTU:

Projekt Záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky je finančně podpořen v rámci programu LIFE-Nature, což je finanční nástroj Evropské unie určený především na podporu soustavy Natura 2000. Projekt je realizován Moravskoslezským krajem ve spolupráci s dalšími partnery.

Hlavním cílem projektu je záchrana lužních stanovišť v povodí řeky Morávky, biologicky a geomorfologicky cenného území, které je ohroženo invazní rostlinou křídlatkou (*Reynoutria spp.*). Jedná se o největší projekt týkající se likvidace invazních druhů v České republice a o jeden z největších zabývajících se touto problematikou v rámci celé Evropy.

Projekt má tyto čtyři cíle:

- Vypracování metodiky potlačování invazních druhů a následné revitalizace postižených stanovišť.
- Potlačení invazní křídlatky (*Reynoutria spp.*) v evropsky významné lokalitě Niva Morávky a části evropsky významné lokality Beskydy.
- Vytvoření modelu spolupráce zainteresovaných subjektů při řešení problémů v oblasti ochrany životního prostředí na regionální úrovni.
- Šíření výsledků projektu a poskytování dalších informací o soustavě Natura 2000 a ochraně životního prostředí.

- Křídlatka japonská

Aktivitty projektu jsou směřovány do povodí řeky Morávky, které se nachází ve východní části Moravskoslezského kraje na úpatí Beskyd. Plánované akce se budou dotýkat hned několika chráněných území. Z chráněných území evropského významu se jedná o evropsky významnou lokalitu Niva Morávky, evropsky významnou lokalitu Beskydy a ptačí oblast Beskydy. Dále je to velkoplošné chráněné území chráněná krajinná oblast Beskydy a dvě maloplošná chráněná území: národní přírodní památka Skalická Morávka a přírodní památka Profil Morávky.

Realizace projektu: leden 2007 až prosinec 2010

Rozpočet projektu: 1 015 tis. eur

Příspěvek Evropské komise: 704 tis. eur

Příspěvek Moravskoslezského kraje: 60 tis. eur

Příspěvek partnerů: 251 tis. eur

REALIZÁTOR PROJEKTU:

Moravskoslezský kraj je územní samosprávný celek vymezený územím okresů Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava-město. Krajský úřad, jeden z orgánů kraje, v rámci činnosti odboru životního prostředí a zemědělství vykonává státní správu ochrany přírody, zajišťuje péči o 80 stávajících zvláště chráněných území nacházejících se mimo území CHKO, podílí se na vytváření soustavy Natura 2000, zajišťuje zpracovávání plánů péče o zvláště chráněná území, inventarizační průzkumy a další odbornou činnost. Spolupracuje s jinými subjekty a orgány zabývajících se ochranou přírody (nevládní organizace, AOPK ČR a další).

PARTNEŘI PROJEKTU:

ČSOP Salamandr je nezávislá profesionální nezisková organizace, která vznikla v roce 2000. Jejím cílem je péče o přírodní a kulturní dědictví Beskyd. Tento cíl je naplňován konkrétními projekty v rámci čtyř odborných programů: péče o chráněná území, ekologická výchova, interpretace místního dědictví a udržitelný rozvoj venkova. Organizace se také podílí na vědeckých výzkumech v oblasti fytoecologie, ornitologie a entomologie. V současné době se zaměřuje více na projekty, které se týkají zapojování veřejnosti do ochrany přírody.

Lesy České republiky, s. p. byly založeny v roce 1992 Ministerstvem zemědělství. Hlavní náplní činnosti podniku je obhospodařování více než 1,3 mil. ha lesního majetku ve vlastnictví státu a péče o téměř 20 tisíc km určených vodních toků a bystřin. V rámci správy vodních toků pečuje o koryta toků a břehové porosty, provádí úpravy koryt vodních toků, realizuje protipovodňová opatření, provozuje a udržuje vodní díla v korytech toků, zpracovává návrhy na stanovení záplavových území a spolupracuje s ostatními správci vodních toků.

Povodí Odry, státní podnik vznikl v roce 2001. Hlavním předmětem podnikání společnosti je správa vodohospodářsky významných a určených drobných vodních toků a činnosti spojené se zjišťováním a hodnocením stavu povrchových a podzemních vod v oblasti povodí Odry. Mezi další předměty činnosti organizace patří péče o vodní koryta a pobřežní pozemky, provozování a udržování vodních děl v korytech vodních toků, vytváření podmínek pro oprávněná nakládání s vodami, spolupráce s ostatními správci toků při řešení problémů celého povodí a spolupráce při zneškodňování havárií na vodních tocích.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR je organizační složka státu, kterou tvoří ředitelství se sídlem v Praze a 37 regionálních pracovišť: 24 správ CHKO a 13 krajských středisek. Prostřednictvím správ chráněných krajinných oblastí zajišťuje státní správu pro území CHKO, pro silně ohrožené a kriticky ohrožené druhy rostlin a živočichů a pro vybrané ptačí oblasti vymezené jako součást soustavy Natura 2000. AOPK ČR dále zabezpečuje praktickou péči o desítky zvláště chráněných území, zabývá se získáváním a zpracováním dat z oblasti ochrany přírody, vede centrální dokumentaci - Ústřední seznam ochrany přírody, zpracovává plány péče o CHKO, kontroluje tok finančních prostředků ze státních programů, zajišťuje strážní, informační a osvětovou činnost.

Plzeňský Prazdroj, a. s. je vedoucí pivovarnickou společností ve střední Evropě a je největším českým exportérem piva. Společnost je součástí globální pivovarnické skupiny SABMiller, a proto ve své činnosti uplatňuje nejpřísnější mezinárodní standardy. Týkájí se především odpovědného přístupu firmy k životnímu prostředí, zaměstnancům a obchodním partnerům. Společnost je certifikována nezávislou mezinárodní autoritou podle standardů ISO 9002 a ISO 14001 a splňuje nejpřísnější normy Evropské unie, pokud jde o zabezpečení nezávadnosti potravin (HACCP) a prevenci znečištění životního prostředí (IPPC).

Slavnostní zahájení projektu se uskutečnilo v pivovaru Radegast v Nošovicích.

Co je Natura 2000?

Natura 2000 je soustava chráněných území evropského významu, které vyhlásí na svém území podle jednotných pravidel všechny státy Evropské unie. Je vytvářena za účelem zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejceněnější, nejvíce ohrožené či vzácné.

K čemu slouží?

Natura 2000 slouží k ochraně biologické rozmanitosti prostřednictvím zachování nejhodnotnějších přírodních lokalit na území Evropské unie. Hlavním cílem soustavy NATURA 2000 je zajistit příznivý stav populací vybraných druhů rostlin a živočichů a příznivý stav přírodních stanovišť.

Z čeho se skládá?

Podle směrnice o ptácích jsou vyhlášovány ptačí oblasti - PO (v originále Special Protection Areas - SPA) a podle směrnice o stanovištích evropsky významné lokality - EVL (v originále Sites of Community Importance - SCI). Společně tvoří tyto dva typy lokalit soustavu Natura 2000.

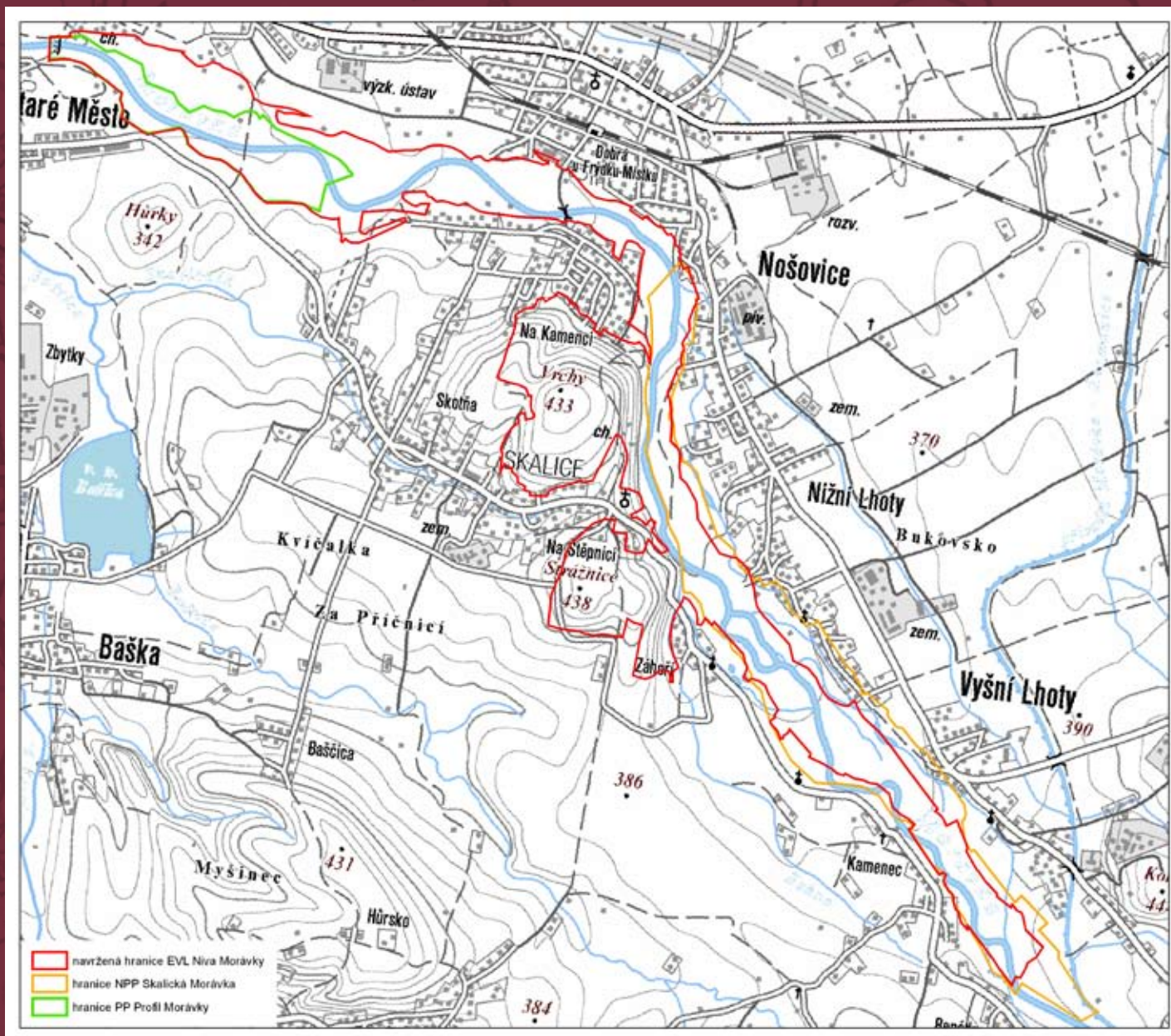
Evropsky významná lokalita Niva Morávky

Evropsky významná lokalita Niva Morávky byla navržena jako zachovat úsek původní neupravené štěrkonosné řeky Morávky v oblasti západokarpatského flyše. Rozkládá se na ploše 367 hektarů mezi obcemi Nošovice a Nižní Lhoty. Hlavním předmětem ochrany jsou reprezentativní štěrkové náplavy s výskytem židovínku německého. Na náplavech je možné nalézt také nenápadnou přesličku cídivku peřestou, která je dnes známa pouze z devíti lokalit nebo vzácnou travu třtinu pobřežní. Štěrkové náplavy jsou domovem nejen vzácným rostlinám, ale také živočichům. Obývá je například vzácný druh rovnokřídlého hmyzu marše Türkova, která je v současné době v ČR známa pouze z lokality na řece Morávce a Ostravici. V sousedním Rakousku a Německu byla tato marše zařazena do červených seznamů. Na území evropsky významné lokality Niva Morávky můžeme narazit také na raka říčního nebo mihuli potoční. Velmi významný je výskyt některých společenstev typicky vázaných na aluvia řek, pravidelné záplavy nebo karpatskou oblast. Takovými společenstvy jsou jasanovo-olšové luhy a západokarpatské dubohabřiny.

Jedinečnost prostředí byla důvodem k vyhlášení několika zvláště chráněných území. Tato území byla vyhlášena podle české legislativy a chrání přírodní hodnoty významné z národního nebo regionálního hlediska.

· Náplavová štěrковиště jsou ve střední Evropě jedním z nejvíce ohrožených a zanikajících biotopů, na který jsou vázána jedinečná společenstva rostlin a živočichů. Marše Türkova osídluje výhradně náplavová štěrковиště.

Národní přírodní památka Skalická Morávka

Národní přírodní památka Skalická Morávka byla vyhlášena 1.1.2007 na rozloze přibližně 102 hektarů pro ochranu divočícího toku řeky Morávky ve štěrkových náplavech. Představuje poslední zbytky technicky málo upraveného toku ve štěrkových náplavech na území ČR. Na štěrkové náplavy je vázána řada druhů, které jsou v rámci ČR velmi vzácné nebo zde mají poslední lokalitu výskytu.

Přírodní památka Profil Morávky

Přírodní památka Profil Morávky byla vyhlášena v roce 1990 na téměř 50 hektarech. Jedná se o geomorfologicky velmi zajímavé území zahloubeného kaňonovitého toku s řadou skalních prahů a peřejí. Lze zde najít řadu vzácných bezobratlých, v řece žije ohrožená stěvle potoční, na březích hnízdí silně ohrožený pták písík obecný.

Evropsky významná lokalita Beskydy

Evropsky významná lokalita Beskydy představuje převážně kulturní krajinu, která byla po staletí spoluvytvářena člověkem v nejvyšších karpatských pohorích na území České republiky. Celková rozloha EVL Beskydy je 120.000 hektarů. Zachovala se zde řada významných společenstev, druhů rostlin a živočichů. Žijí zde jako na jediném místě v ČR pospolu tři velké šelmy rys, vlk a medvěd. Území EVL Beskydy je převážně zalesněno. Lesní vegetaci tvoří především květnaté bučiny a acidofilní bučiny. Na nejvyšší vrcholy jsou vázány horské klimaxové smrčiny. V území našla domov řada chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.

· Na jaře narazíme na lýkovec jedovatý nebo sněženu podsněžník, v létě na loukách kvete řada krásných orchidejí.

· Evropsky významná lokalita Beskydy byla navržena pro ochranu deseti druhů živočichů. Kromě tří velkých šelem také pro vydru říční, kuňku žlutobřichou nebo čolka karpatského.

Ptačí oblast Beskydy

Ptačí oblast Beskydy byla vyhlášena na území o rozloze téměř 42.000 hektarů. Lesy pokrývají většinu oblasti, zbývající plochu zabírají hlavně pastviny. K hlavním druhům, pro které byla oblast vyhlášena, patří strakapoud bělohřbetý, pušтік bělavý, jeřábek lesní a tetřev hlušec.

· Kromě typických lesních druhů jako je tetřev hlušec žije v Ptačí oblasti Beskydy také chřástal polní nebo ledňáček říční, který se občas zaleskne nad řekou jako drahokam.

Chráněná krajinná oblast Beskydy

Chráněná krajinná oblast Beskydy je největší chráněné území v České republice. Důvodem jejího vyhlášení byly výjimečné přírodní hodnoty území, zejména původní pralesovité lesní porosty s výskytem vzácných karpatských živočišných i rostlinných druhů, druhově pestrá luční společenstva, unikátní povrchové i podzemní pseudokrasové jevy a rovněž mimořádná estetická hodnota a pestrost ojedinělého typu krajiny vzniklého historickým soužitím člověka s tímto územím.

· Rak říční žije samotářsky pod kameny nebo ve březích čistých potoků.

· Břehy a prosvětlené přibřežní lesní porosty silně zarůstají křídlatky, které potlačují až likvidují původní rostlinné druhy a některé typy stanovišť. Zazemnění štěrkových náplavů a šíření křídlatky jsou jednou z příčin ústupu židoviníku německého.

· Typickým zástupcem bylinného patra květnatých bučin je kyčelnice devítilistá.

· Jasanovo-olšové luhy patří mezi společenstva s hustým keřovým patrem a typickým jarním aspektem tvořeným sasankami či orsejemi.

Invasní druhy rostlin

Za invazní se považují nepůvodní druhy rostlin, které se rychle šíří a ohrožují biodiverzitu. V evropsky významné lokalitě Niva Morávky jsou největším nebezpečím pro místní společenstva invazní druhy křídlatek, které zarůstají štěrkové náplavy a mění tak jejich charakter. V území se vyskytují tři druhy: křídlatka japonská, křídlatka sachalinská a jejich kříženec křídlatka česká.

Přestože má křídlatka japonská a křídlatka sachalinská jiný původ, s oběma druhy se dnes můžeme setkat na jediném území. Náhoda tomu chtěla, že oba druhy byly dovezeny do Evropy v polovině 19. století. Zahradníci je tehdy prodávali jako okrasnou a medonosnou rostlinu a cena sazenice byla velmi vysoká. Spontánně se šíří od 30. let 20. století. Dnes se křídlatky vyskytují od Severní Ameriky, přes Evropu až v Austrálii. Osídlují zejména vlhčí, živinami bohaté a mechanicky narušované lokality.

Jistě není nezajímavé, že veškeré rostliny křídlatky japonské mají původ v jediném dovezeném klonu. Takové masivní šíření z jediné rostliny je možné jen díky velmi dobré regenerační schopnosti. Křídlatky se dnes šíří hlavně vegetativně, tj. z úlomků lodyh a oddenků. Tyto rostliny mají velice chytrou strategii, neboť osídlují břehy řek, které jsou při záplavách často podemlety a oddenky spláchnuty vodou níž. Takto se rostlina může velmi dobře a rychle šířit. Započteme-li k tomu velkou regenerační schopnost, invaze je na světě. Činnost člověka, zejména přemístování půdy, rychlému a masivnímu šíření křídlatek jen napomáhá.

· Po povodních v roce 1997 se na celém toku Morávky začaly intenzivně šířit invazní druhy rostlin (křídlatka japonská, sachalinská a jejich kříženec křídlatka česká, v menší míře taky netýkavka žláznatá). Vzácné štěrkové náplavy jsou ohroženy rychlým zarůstáním invazními druhy křídlatek.

Nebezpečí křídlatek spočívá nejen v jejich dobré regenerační schopnosti, ale jsou taky silným konkurentem místním druhům flóry a následně i fauny, které při svých invazích vytlačují. Zvyšují také náchylnost území k erozi a mohou činit potíže při protipovodňových opatřeních. Veškeré hospodářské využití zasažené půdy je velmi problematické.